

	MILJÖSTYRNINGSRÅDET	DATUM	2010-10-21	SIDOR	1 (5)
	MOTIV	FRUKT OCH GRÖNT			

MOTIV TILL MILJÖSTYRNINGSRÅDETS UPPHANDLINGSKRITERIER FÖR FRUKT OCH GRÖNT

INLEDNING

Livsmedel står för cirka en tredjedel av klimatpåverkan inom EU. Till största delen beror detta på naturliga processer i primärproduktionen, men det finns också stora skillnader beroende på produktionssätt. Kriterierna för frukt och grönt finns på två nivåer: dels miljöanpassad konventionell produktion och dels ekologisk produktion.

Kraven på den miljöanpassade konventionella produktionen har tagits fram för att förbättra miljöprestandan på frukt och grönt. Krav på ekologisk produktion följer EU-förordningen om ekologisk produktion samt erbjuder längre gående krav på miljöskydd vid ekologisk produktion än vad EU-förordningen kräver.

Dessa kriterier har tagits fram i en bred arbetsgrupp med representanter från Livsmedelsverket, KRAV, Svenskt Sigill, Kemikalieinspektionen, SIK samt upphandlare från Uppsala, Örebro och Södertälje.

A. OBLIGATORISKA KRAV PÅ LEVERANTÖREN

Det finns inga identifierade upphandlingskriterier som ställer obligatoriska krav på leverantörens interna miljöarbete för detta dokument för frukt och grönt. I tidigare versioner har det funnits krav på producentansvar för förpackningar, kvalitetssäkring och livsmedelssäkerhet. Vid revideringen 2010 har beslut tagits om att ta bort dessa krav då de grundar sig på lagstiftning. Miljöstyrningsrådets upphandlingskriterier ska vara drivande på miljöområdet och därmed ställa krav som går utöver vad lagstiftningen kräver.

B. OBLIGATORISKA KRAV PÅ VARAN

B.1. INFORMATION OM URSPRUNG

Från och med den 1 januari 1995 ska frukt och grönsaker som säljs i Sverige följa EU:s regler om kvalitet och märkning. Kraven har sålunda funnits under mer än 10 år och är idag väl kända inom branschen och av många konsumenter. Med ursprungsland avses det land där varorna odlats. För produkter med ursprung i ett EU-land ska namnet anges på ursprungslandets språk eller ett annat språk som kan förstås av konsumenterna i

	MILJÖSTYRNINGSRÅDET	DATUM	2010-10-21	SIDOR	2 (5)
	MOTIV	FRUKT OCH GRÖNT			

mottagarlandet. För andra produkter ska namnet anges på ett språk som kan förstås av konsumenterna i mottagarlandet.

Krav på information om ursprung syftar till att ge upphandlande myndigheter en bättre kontroll över var varor produceras och ger bättre möjligheter för leverantörer att vid mindre allvarliga avvikelser kunna göra riktade återkallanden.

OBLIGATORISKA KRAV PÅ MILJÖANPASSAD VARA

B.2. EFTERSKÖRDSBEHANDLING

S.k. smartfresh är mycket vanligt i den globala odlingen av äpplen, men används inte i Sverige. Det betyder att det kan vara svårt att hitta produkter som uppfyller kravet under den tid på året när det inte finns svenska äpplen att tillgå. Groningshämmande medel används på i stort sett all konventionell lök som säljs under perioden mars-maj. Om man under den aktuella tiden ställer ett krav på att groningshämmande medel inte får användas är det i praktiken samma sak som att kräva att produkterna ska vara ekologiska. Groningshämmande medel används även ofta i konventionell odling för matpotatis i övriga EU-länder, dock inte i Sverige. Kravet begränsar alltså i praktiken upphandlingen till enbart svensk potatis.

Kravet syftar till att minska användningen av dessa ämnen och att inte i onödan exponera konsumenter för högre resthalter av dessa ämnen.

B.3. KADMIUMHALT I MINERALGÖDSEL

Kadmium som ackumuleras i marken kan innebära långsiktiga hälso- och miljörisker. Kadmium kan tas upp av växternas rotsystem och når åkermarken genom luftföroreningar och användning av mineralgödsel. Tillförsel av kadmium genom mineralgödsel innebär att nytt kadmium tillförs biosfären (utöver det kadmium som redan cirkulerar i systemet). Därför är det relevant att sätta en viss högstanivå för tillförsel via mineralgödsel.

Kravet syftar till att begränsa mängden kadmium som tillförs marken genom att sätta ett gränsvärde för hur mycket kadmium som får finnas i mineralgödsel.

OBLIGATORISKA KRAV PÅ EKOLOGISK VARA

B.4. EKOLOGISK PRODUKTION

Ett ekologiskt lantbruk kännetecknas bland annat genom att man har en varierad växtföljd, har strikta begränsningar för användning av insatsmedel, inte använder sig av GMO och att djuruppfödning medger utevistelse och utfodring av ekologiskt foder. För att få en vara ska få saluföras som ekologisk inom EU ska produktionen ske enligt förordning (EG) 834/2007, oavsett produktionsland.

	MILJÖSTYRNINGSRÅDET	DATUM	2010-10-21	SIDOR	3 (5)
	MOTIV	FRUKT OCH GRÖNT			

Det avancerade kravet går längre än vad EU-förordningen om ekologisk produktion kräver och ställer ytterligare krav på att leverantören bl.a. ska ha ett redovisningssystem för växtnäring.

C. UTVÄRDERINGSKRITERIER

Både konventionella och ekologiska varor ska uppfylla kraven i C.1, C.2 och C.3.

C.1. RETUREMBALLAGE

Användandet av returenheter innebär ett effektivt resursutnyttjande samtidigt som det möjliggör för en enklare och effektivare hantering i varuflödet. Samordning av tvätt av returenheter säkerställer också att vattenförbrukningen minimeras och tvätteffekten utnyttjas maximalt. Returemballage och returlådor har en lång livslängd och kan även återvinnas efter det att enheterna är uttjänta.

Detta krav syftar till att minska antalet engångsförpackningar inom området för frukt och grönt och därmed bidra till ett effektivare resursutnyttjande.

C.2. ENERGIHUSHÅLLNING I VÄXTHUS

Vid odlingen bör eftersträvas att energiförsörjningen utgörs av förnyelsebar energi. Med förnybara energikällor avses vattenkraft, vindkraft, solenergi och biobränsle¹, spillvärme och nordisk elmix där en mindre andel kärnkraftsproducerad el ingår. Redan idag blir många växthus för odling av tomater i Sverige uppvärmda med hjälp av förnybar energi. Utvecklingen går mot att fler och fler odlare ställer om till sådan uppvärmning, vilket detta krav syftar till att stödja i en offentlig upphandling.

C.3. KLIMATPÅVERKAN FRÅN ETT LIVSCYKELPERSPEKTIV

Produktionen av livsmedel står för cirka en tredjedel av klimatpåverkan inom EU. Även om en stor del av klimatpåverkan uppkommer genom naturliga processer finns det stora skillnader i produktionsmetoder och energiförbrukning.

Ett steg i rätt riktning är att informera om varornas klimatpåverkan för att kunna erbjuda konsumenten en möjlighet att välja ett mer klimatsmart alternativ. Kravet syftar till att öka utbudet på marknaden, och gynna en utveckling där klimatinformation tas fram på livsmedelsprodukter.

¹ Definition förnybara energikällor enligt EUGENE Green Energy Standard.

	MILJÖSTYRNINGSRÅDET	DATUM	2010-10-21	SIDOR	4 (5)
	MOTIV	FRUKT OCH GRÖNT			

UTVÄRDERINGSKRITERIER FÖR MILJÖANPASSAD KONVENTIONELL VARA

C.4. RÖTRESTER

Det finns stora fördelar med att röta stallgödsel och sprida rötresten på åkrarna istället för att använda gödseln direkt. Vid rötningen omvandlas en stor del av det organiskt bundna kvävet till ammoniumkväve som är lättare att ta upp för växterna. Urlakningen av kväve från jordbruksmarken blir därmed mindre.

Det är dock viktigt att krav ställs på rötresterna, bland annat avseende restvärden av metallhalter. Tydliga riktlinjer ska ställas på metallinhalten i biogödslet, detta gäller bly, kadmium, koppar, krom, kvicksilver, nickel och zink. De värden, utom de som gäller för koppar och zink som anges i kravet C4, följer riktvärdena för jordförbättringsmedel enligt EU-blomman. För zink och koppar tillämpas samma värde som för avloppsslam som får spridas på åkermark.²

C.5. KVÄVEANVÄNDNING VID ODLING

Kväveanvändningen vid odlingen har stor betydelse för miljömålet ingen övergödning. Detta miljömål beräknas vara mycket svårt att nå till 2020. Att Jordbruk läcker näring beror främst på att vi odlar marken. Näringsämnen som kväve som finns i stora mängder i jordbruksmark och frigörs genom plöjning, harvning, sådd o.s.v. Även gödselspridningen påverkar kväveläckaget. Detta krav syftar till att begränsa mängden kväve som ingår i stallgödslet och därmed begränsa näringsläckaget.

C.6. FOSFORANVÄNDNING VID ODLING

Fosfors betydande roll för övergödningen har på senare år kommit att uppmärksammas mer och mer. Mycket av den fosfor som når vattendragen bidrar till övergödningen. Mycket av den fosfor som når Östersjön kommer dessutom från jordbruksmark, och beräknas idag till ca 50 % av den totala mängden.

Detta krav syftar till att begränsa mängden fosfor som tillförs i åkermarken i stallgödseln och därigenom minska risken för stora förluster.

C.7. KLIMATPÅVERKAN FRÅN MINERALGÖDSEL

Mineralgödsel (handelsgödsel) är ett gödselmedel som är framställt av industriellt behandlade mineral. Vid tillverkningen, och även spridningen av mineralgödsel, sker stora utsläpp av lustgas, som är en aggressiv växthusgas. Dessutom kan produktionen vara mycket energikrävande. Modern reningsteknik kan minska gödselns klimatpåverkan med 50 %.

Kravet syftar till att minska utsläppen från tillverkningen av mineralgödsel genom att ställa krav på en energieffektiv produktion. Värdet på 4 CO₂-ekvivalenter kommer från klimatmärkningens regler för växtodling (se www.klimatmarkningen.se).

² Se SNFS 1998:4 [6,7,8].

	MILJÖSTYVRINGSRÅDET	DATUM	2010-10-21	SIDOR	5 (5)
	MOTIV	FRUKT OCH GRÖNT			

D. SÄRSKILDA KONTRAKTSVILLKOR

D.1. SOCIALT ANSVARFULL ODLING (FRUKT)

Bananer

Bananer är en av de mest populära frukterna i världen och är även en viktig vara i många utvecklingsländers ekonomier. De sociala problemen är dock många och komplexa inom branschen. Bananer odlas ofta på stora plantageodlingar där arbetsituationen för de anställda ofta är undermålig. Det handlar främst om osäkra anställningsvillkor, inskränkningar av organisationsrätten och hantering av hälso- och miljöfarliga kemikalier utan adekvat skyddsutrustning.

Kravet syftar till att bidra till förbättringar av arbetsvillkor för de människor som arbetar vid bananodlingen.

Frukt, ej bananer

Många av de frukter vi äter till vardags odlas i utvecklingsländer. Arbetsförhållandena på plantagen är ofta dåliga och lönerna så pass låga att de inte täcker de anställdas mest grundläggande levnadsomkostnader. Många som arbetar inom fruktindustrin är säsongsanställda, vilket innebär att de endast är anställda under en bestämd period för att skörda frukten. De säsongsanställda befinner sig ofta i ett utsatt läge gentemot sin arbetsgivare och har ofta sämre arbetsförhållanden än de fast anställda på plantagen.

Kravet syftar därmed till att bidra till förbättringar av arbetsvillkor för de människor som arbetar vid odlingen av färsk frukt (ananas, apelsin, mandariner, grapefrukt, citron, lime, avokado).